

Egy nagy utazás kis állomása

A Szent Jobb Gödöllőn

Dr. Szentgáli-Tóth Boldizsár Artúr

2019.

A Szent Jobb Gödöllőn

Bevezetés

Jelen tanulmánnyal célom az, hogy az 1938-as Szent István emlékévé egy ismert epizódjának, a Szent Jobb országjárásának két apró mozzanatát részleteiben feltárjam. Munkám során arra fókuszáltam, milyen események zajlottak Gödöllőn a Szent Jobb két látogatása kapcsán, illetve milyen kép rekonstruálható a fennmaradt korabeli dokumentumok alapján erről a két, mindössze néhány perces ünnepségről.

Az 1938-as Szent István emlékévről, különösen pedig a Szent Jobb országos körútjáról számos forrás maradt fenn, ezek alapján kirajzolódik az események általános forgatókönyve, illetve a Szent Jobbot szállító aranyvonat percre pontos menetrendje is. Sok helyütt olvashatóak az aranyvonat műszaki paraméterei, külső díszítő elemei, valamint a mellette szolgáló kíséret is teljes körűen beazonosítható. Az azonban mindeddig kevesebb figyelmet kapott, hogy a Szent Jobb útjának egyes állomásaihoz milyen konkrét események, felvonulások, illetve milyen közösségi reprezentáció kapcsolódik. Arról is viszonylag kevés szó esik, hogy milyen légkörben, milyen hangulatban fogadták az érintett települések lakosai az aranyvonatot.

Konkrét helytörténeti kutatások főként a nagyobb városok, elsősorban a püspöki székhelyek vonatkozásában tárták fel az 1938-as Szent Jobb látogatások közelebbi körülményeit, bár ezeknél a helyszíneknél is még számos nyitott kérdés vár megválaszolásra. A kisebb megállóknál, ahol viszont az aranyvonat sokszor csak néhány percet töltött, kevés rálátásunk van jelenleg arra, mi is zajlott le e rövid idő alatt. Ennek a néhány percnél alaposabb elemzése segítheti az esemény pontosabb megértését, mit is jelentett a Szent Jobb megjelenése az akkori emberek számára, miért mozgatta meg szinte a teljes korabeli társadalmat ez az eseménysorozat.

Munkámmal a kistelepülésekre vonatkozó adatok hiányosságaira kívánom felhívni a figyelmet, de ebben a keretben természetesen e hosszú útnak csak egyetlen állomására: Gödöllőre koncentrálnék, ahol az aranyvonat két különböző időpontban tartózkodott és összesen sem töltött el fél órát a településen. Témaválasztásom személyes motivációja az, hogy Veresegyházon születtem, eddigi életem legnagyobb része Budapesten, Veresegyházon,

Szadán és Gödöllőn zajlott. Az aranyvonat számos kisebb jelentőségű állomása közül tehát Gödöllőhöz van a legerősebb kötődésem, számos rokonom, ismerősöm él ott ma is, és mostanában is sok időt töltök a városban. Ehhez járult még annak felismerése, hogy a több évtizeddel ezelőtti pillanatoknak emléket állító forrásokat mindeddig nem dolgozta fel a kutatás, ez a tanulmány tehát általánosságban is bővíti az aranyvonat országjárásáról és a gödöllői helytörténetről rendelkezésre álló információkat. Elsősorban a Gödöllői Hírek korabeli tudósításaiból dolgoztam: ez a sajtóorgánum Gödöllő község hetilapja volt az 1930-as évek végén és azért is alkalmas a két látogatás felidézésére, mivel ezen a fórumon keresztül szólította meg a község vezetése a lakosságot, így mindkét látogatást beharangozták a hetilap megelőző számában. 1938 júliusában beszámoló is készült a nagyjából negyedórás ünnepségről, 1939 májusából már csak egy részvételre történő felhívás áll rendelkezésre, mivel ekkor a hetilap aktuális száma megjelenésének estéjén gördült be az állomásra az aranyvonat, így a következő heti újságban ez az esemény valószínűleg már nem számított aktuális hírek.

A Szent Jobb országjárásáról általánosságban részletesebben itt nem szólok, ehelyett az eddig ismeretlen helyi részletek bemutatására és feldolgozására törekszem. Az első fejezetben felvázolom mindazt, amit a Szent Jobb Gödöllőn töltött perceiről a Gödöllői Hírek tudósításaiból és más fennmaradt forrásokból tényszerűen tudni lehet. Ezt követően kísérletet teszek e pillanatszerű felvillanások háttérének megvilágítására: azt vizsgálom, kik voltak azok az emberek, akik a Szent Jobb gödöllői fogadásaiban részt vettek, hogyan lettek részesei az eseményeknek, milyenek lehettek a motivációik, az egész koncepcióhoz való viszonyulásuk. Végezetül elhelyezem az ismertett gödöllői tapasztalatokat az országos ünnepségsorozat tágabb rendszerében: mekkora Gödöllő jelentősége a Szent Jobb állomásainak sorában, miért került be a település a programba és miért szerveződhetett két fogadási ünnepség is az akkor még községi rangban lévő Gödöllőn?¹ Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre keresem a választ az általam feltárt eredeti dokumentumokra, valamint a már ismert helytörténeti és a Szent István emlékévet érintő kutatási eredményekre támaszkodva. Munkám során olyan, az eseményeket hirdető, vagy feldolgozó korabeli újságcikkekre is bukkantam, amelyek képi tartalmakra is utalnak, egyelőre azonban sajnos úgy tűnik, ezek nem maradtak fenn.

---

¹ A korabeli helytörténetről legrészletesebben lásd: G. MERVA Mária (főszerk.): Gödöllő története II. kötet: 1867-1945. 2013. godolloimuzeum.hu/wp-content/uploads/2015/06/G%C3%B6d%C3%B6ll%C5%91-t%C3%B6rt%C3%A9nete-II_1867-1945_2.k%C3%B6tet.pdf

1. A Szent Jobb gödöllői látogatásainak krónikája

A Szent Jobbot szállító aranyvonat 1938 júniusától kezdve kisebb-nagyobb szünetekkel, de folyamatosan látogatta az ország különböző településeit, ahol elhaladt, mindenütt ünnepélyes keretek között fogadták. Gödöllő szempontjából két útnak van kiemelt jelentősége. 1938. július 4-én és 5-én az aranyvonat Magyarország északkeleti nagyobb városait kereste fel, elsőként Nyíregyházára érkezett. Ezt követően a főváros felé folytatta útját és kissé hosszabb időre állt meg Miskolcon, Egerben, Gyöngyösön, Hatvanban, Budapesthez közeledve pedig néhány percet töltött Aszódon, továbbá Gödöllőn. Tíz hónappal később, amikor Magyarország területe az I. bécsi döntés, valamint Kárpátalja visszacsatolása következtében már északabbra tolódott, felmerült annak igénye is, hogy a Magyarországhoz visszakerült városokba is elutazzon a Szent Jobb. Ennek kapcsán többször is a Felvidékre látogatott az aranyvonat, bejárva Komáromtól Munkácsig a szinte teljes felszabadult területet. Az egyik ilyen út 1939. május 6-án indult Budapestről Vác irányába; majd Balassagyarmat, Ipolyság, Losonc, Fülek, és Rimaszombat következett, majd másnap Bánréve, Pelsőc, Rozsnyó, Somoskőújfalu, Salgótarján és Kisterenye kerültek sorra. Gödöllő ismét a hazafelé út során merült fel, és ezúttal az aranyvonat mintegy tíz percet töltött az esti órákban a gödöllői vasútállomáson.

Mindkét látogatás rövid ideig tartott, éppen ezért minden kísérő eseményt a vasútállomásra szerveztek. Csak a nagyobb városokban volt jellemző, hogy a Szent Jobb eltávolodott a szállítására szolgáló vonattól, egy-két órás megállók esetében fordult elő, hogy egy központi helyszínen, a főtéren, esetleg egy fontosabb templomban állították ki.² Az 1938 júliusi út során a Miskolci stadionban tekinthették meg a helyiek a Szent Jobbot. A püspöki székhelyeken, történelmileg különösen fontos városokban a Szent Jobb akár egy egész éjszakát is eltöltött, például Pécsen, Győrött, Szegeden, Nyíregyházán és Egerben is az ereklye a székesegyházban virrasztott.³

Gödöllőn ehhez hasonló megemlékezésekre nem volt mód, a gyorsan fejlődő, de akkor még mindig legfeljebb nagyobb falunak számító helyszínre csak kevés időt szánhatott a rendkívül feszes menetrenddel közlekedő aranyvonat. Ebből következően 1938. július 5-e estéjén is csak negyedóra állt a gödöllőiek rendelkezésére, arra, hogy kifejezzék hódolatukat a Szent Jobb előtt és imádkozzanak ebből a jeles alkalomból. A vasútállomás még részben

---

² GERGELY Jenő: Ötven esztendővel ezelőtt. A Szent Jobb országglátása 1938-ban. *História* 1988/4.

www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/historia/88-04/ch05.html

³ GERGELY Jenő: Ötven esztendővel ezelőtt.

hasonlított a mostanihoz, de a polgári kor állomásépületei 1945 februárjában egy bombatalálat következtében súlyos károkat szenvedtek, ezért szükségessé vált felújításuk. Külön váróterem biztosította a királyi család és az udvartartás kényelmét, a két háború között az épület már a kormányzó és családja rendelkezésére állt. Ez számított akkoriban a vasútállomás legimpozánsabb épületének, napjainkban felújított formában ismét megtekinthető. Értelemszerűen 1938 júliusában is az állomásnak ezt a részét díszítették fel leginkább.

Nem véletlen, hogy 1938. július 5-én a gödöllői vasútállomásra érkező aranyvonat pontosan a királyi váró bejáratával szemben állt meg,⁴ a megállás pontos helyszínét is gondosan kimérték. Ezt a pillanatot már számos előkészület előzte meg, általános jelenség volt, hogy a Szent Jobb látogatásának megszervezésére a helyi vezető személyiségekből bizottság alakult az érintett településeken.⁵ A Gödöllői Hírlap hasábjain már 1938. július 3-án felhívták a lakosság figyelmét a közelgő ünnepségre és minél nagyobb számban részvételre kérték a helyieket.⁶ A Szent Jobb fogadásán a többség azonban nem személyes minőségben, magánemberként vonult fel, hanem munkahelyének, hivatásrendjének, iskolájának, vagy valamely egyesületnek a képviselőjeként, az adott közösség más tagjaival együtt. Éppen ezért minden egyes fogadást úgy kellett megszervezni, hogy külön kijelölték a felvonulás egyes résztvevőinek pontos helyét, az érintettek természetesen díszegyenruhában jelentek meg. Az újságban található részvételre történő felhívás valójában tehát azokat célozta meg, akik a formalizált keretek között, szervezett módon nem voltak részesei az ünneplésnek. Az előkészítő bizottságnak pontosan meg kellett terveznie, milyen díszítéseket fognak alkalmazni a helyszínen, kinek hol lesz majd a helye az állomáson az aranyvonat begördülésekor, illetve pontosan minek kell történnie abban a néhány percben, amit a relikvia Gödöllőn tölthet. Ez persze elsőre nehéz feladatnak látszik, rögtön hozzá kell tennünk azonban, hogy 1938 júliusában számos minta állt már a gödöllőiek rendelkezésére kisebb és nagyobb településekről egyaránt. Valójában tehát egy többé-kevésbé kialakult és már ismert sémát kellett a helyi viszonyokra alkalmazni, ezzel bekapcsolódva az országos ünneppsorozatba.⁷ Arról sem felejtkezhetünk meg, hogy a gödöllői előjáróság ekkorra már igen nagy

---

⁴ *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

⁵ Példaként a Szent Jobb fogadóbizottsága Kiskunfélegyházán, *Csonkamagyarország* 1938. június 26. 3.; *Félegyházi Hírlap, Félegyházi Híradó* 1938. június 26. 4.; *Félegyházi Közlöny* 1938. jún. 26. 1.

⁶ Az ilyen előzetes felhívások jellemzőek voltak szinte valamennyi érintett településen. Példaként álljon itt a nagykanizsai beharangozó rövid részlete: „Első szent királyunk dicsőséges Jobbja vidéki első körútjára az Aranyvonattal 12-én reggel indul Budapestről. Az Aranyvonat Kaposvárra viszi a Szent Jobbot, ahonnan délben indul Nagykanizsa felé.” Murakeresztúron át jön Kanizsára, de először csak két percet tölt a vasútállomáson. Ugyanis délután a megyeszékhely felé indul, és Gelse, Zalaszentmihály, Szentiván érintésével fut be Zalaegerszegre. Itt este fél 7-ig tartózkodik, majd indul vissza Nagykanizsára. Ott tölti az éjszakát

⁷ GERGELY: Ötven esztendővel ezelőtt.

tapasztalatokkal rendelkezett a nagyszabású ünnepek, tömegrendezvények lebonyolításában, mint később erre még kitérek majd.

Az előkészületeknél mindig különös figyelemmel kellett lenni az idő tényezőre: mivel az aranyvonatnak rövid idő alatt számos helyszínt meg kellett látogatnia, percre pontosan kidolgozott beosztás szerint közlekedett, amitől csak nagyon csekély eltérésre nyílt mód. Néhány ilyen esetet őrzött meg a Kiskun Múzeum gyűjteménye: Baján például félbe is szakították az ünnepeket és a vonat tovább indult, mert az előkészített ceremónia jelentősen hosszabbra nyúlt a tervezettnél;⁸ Kiskunfélegyházán pedig dokumentálhatóan meg kellett változtatni az utolsó napokban az eredeti terveket.⁹ Gödöllőn 1938 júliusában mindössze 15 perc állt az eredeti elképzelések szerint a megjelenők rendelkezésére, legalábbis ez tűnik ki a Gödöllői Hírlap 1938. július 3-ai cikkéből.¹⁰ Az is nyilvánvaló, hogy minimális, de mégis némi késés alakult ki az aranyvonat aznapi útja során, mert a július 3-ai beharangozóban még este fél nyolcra jelezték előre Szent István jobbkezének érkezését,¹¹ a július 10-ei beszámolóiból azonban kitűnik, hogy valójában erre csak este 19.35-kor került sor.¹² Bizonyára ezzel magyarázható, hogy az aranyvonat ténylegesen csak tíz percet töltött Gödöllőn, az állomáson¹³ az előre jelzett tizenöt perces időkerethez képest. Ez az ötperces eltérés látszólag jelentéktelen, viszont ha azt vesszük figyelembe, hogy ez mennyiben új helyzet elé állította a szervezőket, már egészen másként kell értékelnünk. Bár erre vonatkozó konkrét adatot nem találtam és a július 3-án leközölt előzetes program nem mutat lényeges eltérést a július 10-ei tudósításban szereplő koreográfiához képest,¹⁴ feltételezhető, hogy emiatt némileg módosítani is kellett a programot. Az is valószínű, hogy erre a változtatásra már aznap, július 5-én került sor. Ez is jól mutatja, mennyire kiemelt szerepe volt a Szent István látogatásai kapcsán az időkeret maradéktalan betartásának: a pontos Budapestre érkezés érdekében ahelyett, hogy az aznapi teljes menetidőt hosszabbították volna meg néhány perccel, a főváros előtti utolsó kisebb megállóhelyen nyerték vissza a napközben elveszített időt.

---

⁸ GERGELY: Ötven esztendővel ezelőtt.

⁹ „Az Aranyvonat Félegyházán” *Félegyházi Közlöny* 1938. július 3. 1.

¹⁰ „Reméljük, hogy Gödöllő község hazafias lakossága meg fogja ragadni ezt az alkalmat, hogy áhítatos tisztelettel vegyen részt abban a rövid ideig tartó egyházi szertartásban, amely az Aranyvonat 15 perces itt tartózkodása alatt a pályaudvaron fog lefolyni.” *Gödöllői Hírek* 1938. július 3.

¹¹ Az arany vonat 1938 július hó 5-én, este 7 óra 30 perckor (pontosan a vasúti időszámítás szerint) érkezik a gödöllői MÁV állomásra. *Gödöllői Hírek* 1938. július 3.

¹² "Míg végre 7 óra 35 perckor feltűnt a kanyarodóban az Aranyvonat mozdonyának kivilágított keresztje." *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

¹³ *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

¹⁴ *Gödöllői Hírek* 1938. július 3.

A közvetlen előkészítés este 7-től kezdődött, az érdeklődők azonban a korabeli hírlap információi szerint már a koradélutáni órákban gyülekezni kezdtek.¹⁵ Este 7-kor kordonokkal zárták le az ünneplő sokadalom számára elkülönített helyeket, a végleges pozíciót mindenkinek még 19.30 előtt el kellett foglalnia, hogy az erekleve érkezésekor a későn felvonulók már ne zavarhassák meg az ünnep áhítatos légkörét.¹⁶

A Szent Jobb fogadására megjelenő sokaság egy további sajátossága, hogy az alkalom vallási, főként pedig katolikus háttere miatt mindig a katolikus egyház helyi képviselői jutottak döntő szerephez, akik az egész tömeg nevében köszöntötték a Szent Jobbot, majd vezették a hozzá fohászkozó imádságot. Ez nem alakult másként Gödöllőn sem: az aranyvonatról leemelt Szent Jobbot a római katolikus papság fogadta elsőként és a tudósítás is külön megemlíkezik a katolikus egyház különböző jelenlévő képviselőiről, valamint a szerzetesrendekről.¹⁷ Itt egy olyan helyi sajátosságra kell felhívni a figyelmet, ami szintén az országos tendenciákba illeszkedik: a Gödöllői Hírlap tudósítása is külön hangsúlyozza a katolikus és a protestáns magyarság egységét. Erre azért volt külön is szükség, mert a Szent István év végeredményben a katolikus hagyományokat előtérbe helyező ünnepségsorozat volt, amelybe ugyan a nemzeti egységet hangsúlyozva minden lehetséges módon igyekeztek bevonni a protestánsokat, ezek az erőfeszítések azonban csak részben bizonyultak sikeresnek.¹⁸

A többezres tömegből, amely a vasútállomáson összegyűlt,¹⁹ és amely a nagyjából 10 000 fős Gödöllőn rendkívülinek számított,²⁰ szintén a szertartásokban központi szerepet játszó papokat emelik ki elsősorban a korabeli tudósítások: *Schláger Árpád* apát-plébános; *dr. Gerinczy Pál* prelátus-apát; továbbá *Ortvay Rezső* nyugalmazott apát-plébános és *Odray Celesztin* nyugalmazott prépost-plébános. Róluk, illetve a források alapján biztosan jelenlévő jelentősebb világi személyekről a későbbiekben lesz még szó. *Pálházy Ernő* főjegyző és

---

¹⁵ „Már kora reggeltől szorgos kezek működtek az állomás épületének díszítésén. Valósággal zászlódíszbe öltöztették az egész előteret, különösen az udvari váróterem környékét.” *Gödöllői Hírek* 1939. július 10.

¹⁶ *Gödöllői Hírek* 1938. július 3.

¹⁷ „Középen helyezkedett el a római kath. papság. A premontrei kanonokrend itthon tartózkodó tagjait dr. Gerinczy Pál prelátus-apát, kormányzó perjel vezette. Megjelentek a besnyői kapucinus atyák és a különböző női szerzetesrendek képviselői is.” *Gödöllői Hírek* 19338. július 10.

¹⁸ „Beszámolóink végén nem mulaszthatjuk el, hogy kifejezést ne adjunk afelett érzett őszinte örömünknek, hogy katolikus és protestáns magyar minő felemelő nemzeti együttérzésben ünnepelt.” *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

¹⁹ „Ezrekre menő tömeg szorongott a peronon és szívszorongva várta a vonat érkezését.” „Kivonultak zászlóik alatt a község különböző egyesületei, az iskolás gyermekek, leventék, frontharcosok. Majd megjelentek a különböző hivatalos hatóságok vezetői.” *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

²⁰ A korabeli helytörténetről legrészletesebben lásd: G. MERVA: Gödöllő története, 93-104.

Váradi N. István árvaszéki elnökök itt szálltak fel az aranyvonatra, hogy a megye területén kísérik,²¹ de részt vett az ünnepségen

Pohl Sándor újpesti, később kassai polgármester is.²² A Szent Jobb állandó kíséretének tagjaiként a gödöllői ünnepség részesei voltak *Mészáros János* érseki helynök két szerepével, *Máriássy László* a koronaőrség parancsnoka és *Pajtás Ernő* őrnagy 16 koronaőrrel.²³

Az állomáson várakozók először 19.35 perckor az aranyvonat közeledő mozdonyának elejére helyezték, az esti órákban már kivilágított apostoli kettős keresztet pillantották meg, a korabeli leírásokból tudjuk, hogy ez felséges látvány lehetett.²⁴ A vonat fokozatosan lassítva megállt a királyi váróteremmel szemben, miközben az iparos dalkör

Forrás: archiv.magyarmuzeumok.hu/targy/259_varakozas_luxus_kivitelben

tagjai énekeltek. A Szent Jobb előtti hódolat jeléül a zászlók meghajoltak, a csendőrség kivezényelt tagjai tisztelegtek az ereklye, illetve az azt szállító szerelvény előtt. Az

²¹ „Ugyancsak örömmel jegyezzük fel, hogy Pest vármegye kiküldöttei: Pálházy Ernő főjegyző és Váradi N. István árvaszéki elnök itt szállottak fel az Aranyvonatra. hogy a megye területén azt elkísérik.” *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

²² *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

²³ *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

²⁴ „A mozdonynak, mely a vonatot viszi, egyetlen díszítése egy hatalmas kereszt az elején. E keresztet az est beálltával kivilágítják. Ez a látvány felejthetetlen, különösen, amikor a világító kereszt a sötétből kibontakozik, és közeledve mindjobban megnagyobbodik.” *Vasúti és Közlekedési Közlöny* 1938/48.

összesereglett több ezer ember a szerelvény érkezésekor az „Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga” kezdetű imádságot mondta el,²⁵ majd két alabárdos testőr leszállt a vonatról, *Mészáros János* érseki helynök szerepjaival együtt pedig elmozdítva a Szent Jobbot szállító kocsit aranyozott keretekbe foglalt, háromrészes, gumi görgőkön és plüsscsúszó pófákon zajtalanul mozgó üveg tolóajtáját, és leemelte az ereklyét a vasúti kocsiról. A szent uralkodó jobbkezének őrségét a két leszállt testőr, valamint két csendőr látta el. Az aranyvonat ajtajának közelében a gödöllői világi és egyházi előkelőségek kaptak helyet, a néhány perces program során utóbbiak jutottak fontosabb szerephez.²⁶ *Schlager Árpád* az emelvény elé térdelve imát mondott, melyet a több ezer résztvevő utána mondott. Ezt követte a katolikus papság néma tiszteletadása az ereklye előtt, miközben a vonat személyzetéből többen is leszálltak, hogy megszemléljék az ünnepség egyes mozzanatait.²⁷ A kiszabott tíz perces intervallum azonban rendkívül rövidnek bizonyult, az iparos dalkör hamarosan a Himnuszt kezdte énekelni, ami már a búcsúzást vetítette előre.²⁸ Az illetékesek vezényszavaira a relikviát állványával együtt visszahelyezték a vonatra, majd mindenki felszállt az utasok közül. A szerelvény lassan tovább indult Gödöllőről a Szent Jobbal együtt Budapest irányába, néhány perc múlva pedig az emberek is megindultak hazafelé a vasútállomásról.²⁹

A Szent István évhez, különösen a Szent Jobb országjárásához kapcsolódó minden mozzanatot a túlfűtött retorika jellemezte, ami jelentős részben a rendkívül feszült nemzetközi politikai helyzetből, az egyre erősödő náci és kommunista fenyegetésből eredt, amivel szemben a hagyományos vezetőréteg a nemzeti keresztény eszmét tudta felvonultatni. Mind ehhez hozzájárultak még a trianoni diktátum okozta kezeletlen sebek, amelyek az 1930-as

---

²⁵ „Az iparos dalkör énekszámát fogadta a méltóságteljesen begördülő vonat. A zászlók mélyen hajoltak meg, a csendőrök feszes vigyázban tisztelegtek, a közönség pedig áhítatos lélekkel sóhajtozta az énekkar ősi imáját: „Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga! A Szent Jobb kocsija az udvari váróteremmel szemben állott meg.” *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

²⁶ „Két alabárdos testőr szállott le a vonatról és a hozzájuk csatlakozó 2 csendőrrel álltak díszőrséget a nyitott kocsik előtt. Ott állott díszes emelvényén a magyar nemzet drága ereklyéje, Szent István megdicsőült Jobbjá. Mellette állott hűséges őre: Mészáros János érseki helynök két szerepjával és két alabárdos testőrrel. A kocsik ajtajával szemközt helyezkedtek el a katonai és polgári hatóságok vezetői és a papság.” *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

²⁷ „Schlager Árpád apát-plébános kíséretével a kocsik ajtaja előtt térdelve imát mondott, melynek szavait vele együtt mondotta nemcsak a papság, hanem a hívők nagy tömege is. Majd néma áhítattal vonult el a Szent Jobb előtt a papság: dr. Gerinczy Pál prelátus-apát, Ortvy Rezső ny. apát-plébános, Odray Celesztin ny. prépost-plébános, a premontrei kanonokok, kapucinus atyák és néhány környékbeli plébános. Közben a vonatról több egyházi és világi előkelőség is szállott le és érdeklődéssel szemlélte a megjelent tömeg áhítatát.” *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

²⁸ „Az Aranyvonat itteni tartózkodására szánt 10 percnyi idő a vége felé járt, mikor az iparos dalkör a Himnuszt kezdte énekelni.” *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

²⁹ „Vezényszavak hangzanak és a vonat lassan elindul, hogy otthonába, a budai kir. várba vigye vissza a Szent Jobbot.” *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

évek második felének politikai légkörében a revizionista törekvések felerősödéséhez vezettek.³⁰ Mindezek a gödöllői ünnepségre is kihatottak, az 1938. július 10-ei beszámoló ezekkel a gondolatokkal indít: „Óh, dicsőséges Szent Jobb kéz, Téged magyar óhajtván néz.” Szívünkben önkénytelenül a régi magyar ének fenséges érzelmei törnek elő, mikor az Aranyvonat díszes kocsjában megpillantottuk első szent királyunk drága ereklyéjét. De nagy szükségünk lenne egykor hatalmas Jobbod védő, oltalmazó erejére. Megcsonkított hazánk tátongó, fájó sebeire hozza el az alkotásban, védekezésben, áldásosztásban fáradhatatlan Szt. Jobbod a gyógyító irt. „Virágos kert vala híres Pannónia” s most 1000 év után, hogy újból országodat járod, lásd mivé lettünk. Országjárásodkor Hozzád sírnak Erdély bérci, a Tátra hófedte ormai, a Bácska és Bánát aranyló búzából ékes rónái. Hallod a szelek zúgásában, erdők morajában, patakok csevegésében elszakított véreink keserves jajszavát, mi pedig gyászos öltözetben Te előtted sírván kérünk, hogy légy mindig országunk istápjá.”³¹

Az 1939. májusi látogatás forgatókönyvéről valamivel kevesebb forrás áll rendelkezésünkre, mivel itt csak az előzetes elképzelés ismert, a ténylegesen megvalósult szertartásról nem áll rendelkezésünkre adat, sem fotó. A tervek alapján úgy tűnik, az alapvető struktúra ekkor sem tért el az 1938 júliusában alkalmazottól: a Felvidékről visszatérő aranyvonat május 7-én este 20.30 perckor érkezett meg a gödöllői vasútállomásra,³² a fővárost megelőző utolsó célpontjára ezen az útván. Az itt tartózkodás hosszát ezúttal 9 percen határozták meg,³³ ami lényegében megegyezett az 1938 júliusában ténylegesen megvalósult időkerettel. Az „Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga” című imádságot a „Boldog asszony anyánk” című ének, végül a magyar Himnusz követte.³⁴ Az aranyvonat ezt követően hagyta el végleg drága rakományával Gödöllőt. Az 1939-es látogatást meghirdető cikkből kiderül az is, virágok és égő gyertyák hozatalára ösztönözték a megjelenőket, hogy ezzel is emeljék az ünnepség fényét.³⁵ Ezen felül a lakosságot teljes létszámban történő megjelenésre kérték, ami szintén új elem az 1938-as felkonferáláshoz képest.³⁶ Bizonytalan, hogy ekkor kik

---

³⁰ Árpád von KLIMÓ: A nemzet Szent Jobbjá. A nemzet-vallási kultuszok funkciójáról. www.c3.hu/scripta/scripta0/replika/37/klimo.htm

³¹ *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

³² „Első szent királyunk dicsőséges jobbát vivő Aranyvonat a Felvidéki útvánról hazatérőben ma vasárnap este ½ 9 órakor érkezik a vasúti állomásra.” *Gödöllői Hírek* 1939. május 7.

³³ „És 9 perces itt tartózkodás után folytatja útját.” *Gödöllői Hírek* 1939. május 7.

³⁴ „Az ünnepély programja; a vonat beérkeztekor mindnyájan énekeljük az „Ah, hol vagy magyarok” című éneket aztán a felajánló ima következik és a „Boldogasszony Anyánk” ének közösen, mikor az Aranyvonat elindul, a magyar himnusz hangjai mellett tisztelgünk a Szent Jobb előtt.” *Gödöllői Hírek* 1939. május 7.

³⁵ „Az ünnepély külső fényének emelésére hozzunk magunkkal virágot és égő gyertyát, és énekeljük mindnyájan!” *Gödöllői Hírek* 1939. május 7.

³⁶ „Felkérjük Gödöllő hazafias lakosságát, hogy méltó fogadás érdekében teljes számmal legyen ott a pályaudvaron!” *Gödöllői Hírek* 1939. május 7.

végezték a ceremónia egyes lépéseit, de ugyanazok lehettek, akik tíz hónappal korábban levezényelték az egyházi szertartást. A Szent Jobb vonaton utazó kíséretének vezetői bizonyosan megegyeztek a korábbi összetétellel: ha bár egyes országjárásokra többen is csatlakoztak az aranyvonat állandó személyzetéhez, az érintett kétnapos felvidéki út kapcsán nem tudunk ilyenről.

A tényyszerű adatok és az azokból levonható következtetések rögzítése után a továbbiakban azokra a szereplőkre koncentrálok, akik a két gödöllői látogatás kulcsfigurái voltak.

2. Akik a Szent Jobbot fogadták Gödöllőn

Az előzőekben már említettem azokat a személyeket, akik mintegy a vasútállomáson összegyűlt közösség vezetőiként jelentek meg a korabeli forrásokban. Hogyan kerültek olyan helyzetbe ezek az emberek, hogy a két, egyenként nagyjából 10 perces eseménysorozat meghatározó szereplőivé válhassanak? Mi lehetett ennek az epizódnak a jelentősége az ő életük szempontjából és mi lett későbbi sorsuk? Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre keresem a választ a következőkben.

A Szent Jobbot üdvözlő imádságokat *Schlager Árpád* apát-plébános vezette le.³⁷ *Schlager* Vácra érettségizett, majd ott végezte teológiai tanulmányait is és pappá szentelését követően Soroksáron, Újhartyánban, Kispesten, Újpesten, Kiskunfélegyházán és Vác-Felsővárosban szolgált. Még az I. világháborút megelőzően, 1913-ban került Gödöllőre, mint a királyi vártemplom plébánosa. Az I. világháború éveiben a királyi kastély kórházában a beteg katonák lelki gondozásáért is felelős volt. A két világháború között Gödöllő közéletének jelentős egyházi alakja: sokat tett a leányok iskoláztatásáért, katolikus kultúrház, valamint templom építését kezdeményezte. Emellett *Szent Imrének* szobrot állíttatott, továbbá jelentős volt publicisztikai tevékenysége is. Az aranyvonat Gödöllőre érkezésekor *Schlager* tehát már negyed évszázada foglalkozott a gödöllőiek lelki gondozásával, ismert és elismert tagja volt a helyi közösségnek. Az 1930-as években már a kormány főtanácsosi címmel is rendelkezett, de a községtől is kapott kitüntetést.³⁸ A Szent Jobb fogadásai azonban már tevékenységének utolsó időszakához kapcsolódnak: még az 1939-es év folyamán elhunyt.

³⁷ Magyar Katolikus Lexikon 1872-1939. lexikon.katolikus.hu/S/Schlager.html

³⁸ *Gödöllői Hírek* 1928. december 23; 1937. április 4; 1937. május 2.

Dr. Gerinczy Pál a Szent Jobb tiszteletére szervezett egyházi felvonulás egyik vezéralakja volt Gödöllőn. Ő is a korszak neves, bár mára már jórészt feledésbe merült alakjai közé tartozik. Arad-Vármegyében látta meg a napvilágot, teológiai tanulmányait Rómában végezte. 26 évesen már teológiai és kánonjogi doktorátust is szerzett és hamarosan a Norbertinumban (a mai Premontrei Szent Norbert Gimnázium elődje) kezdett tanítani, így került Gödöllőre. Gödöllő közéletében 1933 és 1945 között vett részt, 1937-től, mint a premontrei rendtartomány kormányzó perjele. Ebben a minőségében a Szent Jobb gödöllői látogatásai idején a 30-as évei elején járó egyházi vezető a felsőház tagja is volt. A premontrei rend hazai történetében főként az oktatás területén munkássága igen jelentős: ő nyitotta meg a budafoki premontrei gimnáziumot, a terület visszacsatolásokat követően pedig újrászervezte a rend rozsnyói, kassai és nagyváradai gimnáziumait is. Az 1940-es évek elejétől jászóvári, leleszi és váradhegyfoki prépostként is szolgált. Gödöllőhöz kapcsolódik még egy fontos kezdeményezése: a német befolyás ellensúlyozása érdekében francia nyelvű bentlakásos gimnáziumot alapított, amelyet a francia kormány is támogatott.³⁹ Francia kapcsolatai révén komoly részt vállalt a háborús években az itt rekedt franciák megmentéséből, rejtegetéséből. A mindösszesen 40 éves, rendkívül agilis ember a háború után hamar felismerte, hogy a kialakuló új rendben a történelmi egyházak nem sok jóra számíthatnak. Szinte valamennyi magyarországi tisztségéről lemondott ezért és visszatért Romániába, ahol haláláig, mint váradhegyfoki prépost szolgált.⁴⁰ *Gerinczy* személyében tehát a premontrei rend egy országosan is számon tartott képviselője fogadta a Szent Jobbot Gödöllőn, akinek pályája ebben az időszakban gyorsan ívelt felfelé. Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy a papságnak a plébánosi imát követő felvonulásait *Gerinczy* vezette.

Gerinczy mellett még két nyugalmazott egyházi ember nevét őrizték meg a források. *Ortvay Rezsőjét* és *Odray Celesztinét*. A korabeli gödöllői egyháztörténetet áttekintve azonban úgy tűnik, mindketten máshol szolgáltak aktív éveikben, közvetlen és erőteljes kötődésük Gödöllőhöz nem volt.

A világi személyiségekre rátérve ismételt ki kell emelni, hogy ők csak mintegy másodlagos szerepet tölthettek be a Szent Jobb fogadására szervezett ünnepeken. *Pohl Sándor* Újpest polgármestereként a korabeli gödöllői nevesebb események rendszeres résztvevője volt,⁴¹ ebben a minőségében tette tiszteletét a gödöllői vasútállomáson is 1938

³⁹ *Gödöllői Hírek* 1939. október 1.

⁴⁰ Magyar Katolikus Lexikon: 1906-1965. lexikon.katolikus.hu/G/Gerinczy.html

⁴¹ „Jól eső érzéssel láttuk itt dr. Pohl Sándor újpesti polgármestert is, aki egyetlen alkalmat sem mulaszt el, hogy Gödöllővel együtt örvendjen és ünnepeljen.” *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

júliusában. Tíz hónappal később egészen biztosan nem lehetett ott, mert akkor már a Magyarországhoz visszacsatolt Kassa polgármestereként tevékenykedett. A Tinnyén született *Pohl* államtudományból doktorált, majd harcolt az I. világháborúban az orosz és az olasz fronton is. Szolgabíróként került Gödöllőre, ahol olyan fontos szerephez jutott, hogy megválasztották a Gödöllői Járási Közművelődési Egyesület elnökévé,⁴² sőt a Gödöllői Hírek folyóiratának tulajdonosa is lett. *Pohl* egyébként több országos irodalmi társaságnak is tagja volt, és jelentős cserkész tevékenységet is kifejtett. A Szent Jobb országjárásakor formális gödöllői pozícióját már nem töltötte be, ekkor már Újpest polgármestere volt, aktív kapcsolata azonban megmaradt a gödöllőiekkel egészen 1939-ig, amikor Kassa polgármestere lett. Érdekesség, hogy kassai tevékenysége kapcsán a közelmúltban neve felbukkant a kassai deportálások körülményeit vizsgáló Csatári perben is, feltehető azonban, hogy *Pohl* az áldozatok sorsának könnyítésére törekedett. Talán ezzel lehet összefüggésben is, hogy a nyilas hatalomátvételt követően letartóztatták. A háború után már nem vett részt aktívan a közéletben. *Pohl*, mint újpesti polgármester személyében egy Gödöllőhöz lojális, nagy közigazgatási tapasztalattal rendelkező, a helyi és országos kulturális életben is szerepet vállaló férfi jelent meg a Szent Jobb gödöllői üdvözlésére.

Az aranyvonat állandó utasai közül meg kell említenünk *Mészáros János* budapesti érseki helynököt, aki 1918 és 1940 között szervezte a főváros és környéke egyházi életét; valamint a háború után Londonba emigrált *Máriássy Lászlót*, a koronaőrség akkori parancsnokát.⁴³ Ekkor még másodhegedűsként azonban ott volt már a Szent Korona őreinek későbbi vezetője, a koronaőrség utolsó parancsnoka, *Pajtás Ernő* is. *Pajtás* mindkét alkalommal elkísérte a Szent Jobbot Gödöllőre, bár ekkor még nem sejtette, hogy később még ennél sokkal kalandosabb utakra kell követnie a nyilasoktól és a kommunistáktól egyaránt féltett drágaságokat. A koronázási jelvényeket és a Szent Jobbot 1944-ben előbb a budai várban ásták el, majd később Veszprémbe, Pannonhalmára, végül Kőszegre menekítették. Kőszegről *Pajtás* vezetésével a koronaőrök Ausztriába távoztak, ahol a nyilas vezetők parancsára a Szent Koronát elásták, hamarosan azonban amerikai fogságba estek. Miután *Pajtás* felfedte a korona hollétét, az amerikaiak kiásatták az elásott szakrális

---

⁴² *Beszámoló a IV. világbamboreáról. Budapest-Gödöllő 1933.* (IV. világbamboree táborparancsnokság: Budapest 1933)

⁴² *Pohl Sándor* (1897 - 1976) *Gödöllői Hírek* 1928. december 2; 1936. május 24; 1937. augusztus 8.

⁴³ *Máriássy László* (1888 - 1974) Bővebben lásd: SZAKÁLY Sándor: „A magyar királyi Koronaőrség parancsnokai, 1919–1945.” *Rubicon* 2018/7-8, 128-133.

tárgyakat: a Szent Jobbot visszajuttatták Magyarországra, a koronázási jelvényeket viszont Németországba, majd Amerikába szállították.⁴⁴

Látható, hogy a Szent Jobb két látogatása számos neves embert is megmozgatott Gödöllőn, olyanokat is, akik országos viszonylatban is tényezőnek számítottak. Mindez, valamint a megjelentek nagy száma jól mutatja az esemény rangját az 1930-as évek Magyarországnak egy kisebb, de nyaralóként és államfői rezidenciaként országosan is ismert⁴⁵ községében.

3. Gödöllő a Szent Jobb állomásainak sorában

Tanulmányom utolsó nagyobb egységében arra térek ki, hogyan kell értékelnünk Gödöllő szerepét és jelentőségét az 1938-as országjárás egyik állomásaként.

A Szent Jobb körútjain érintett településeket alapvetően négy kategóriára osztom. Az elsőbe az ország történelmileg legrégebb városai, különösen a püspöki székhelyek sorolhatóak, amelyekben a Szent Jobb többnyire egy egész éjszakát töltött, rendszerint a székesegyházban. A második csoportba a szintén jelentős, de valamivel kisebb történelmi háttérrel rendelkező városok tartoztak, ahol a Szent Jobbot leemelték az aranyvonatról, elhagyta a vasútállomás területét és egy-két órára kiállították a nagyközönségnek a templomban, a focipályán, vagy más központi helyszínen. Ebbe a két csoportba összesen 22 város tartozott. A harmadik típust azok a nagyobb községek, néhány ezres települések képviselik, ahol az aranyvonat megállt néhány percre, de rövid, a pályaudvaron megszervezett ünnepséget követően nyomban tovább is indult. Végezetül az útba eső kisebb falvakban a vonat lassított, hogy így az állomáson összegyűltek a szállító kocsik üvegfalain keresztül láthassák a Szent Jobbot.⁴⁶ Ilyen módon az országjárás szinte a teljes lakosságot megszólította valamilyen formában.

Gödöllő ezen a kategorizáláson belül a harmadik szinten helyezhető el: az aranyvonat néhány perces megállót tett a település vasútállomásán. A község jelentőségét, valamint kedvező földrajzi pozícióját mutatja azonban, hogy két ünnepséget is szervezhetett a község, mint a főváros előtti utolsó ilyen helyszín. Gödöllő az 1867-es kiegyezéstől kezdve lett országos jelentőségű helyszín, amikor az egykori Grassalkovich kastélyt koronázási

---

⁴⁴ *Pajtás Ernő* (1894 – 1950) Részletesebben lásd: SZAKÁLY: A magyar királyi Koronaórség parancsnokai, 128-133.

⁴⁵ *Gödöllői Hírek* 1934. augusztus 5.

⁴⁶ GERGELY: Ötven esztendővel ezelőtt.

ajándékként a királyi család kapta meg. *Erzsébet királyné* erős kötődése Gödöllőhöz közismert, emellett a község népszerű célpontja lett a Budapestről kiköltözni vágyóknak. Ez a folyamat csak felgyorsult 1911-től kezdve, amikor a gödöllői HÉV vonalán is megindult a közlekedés. Gödöllőre látogatott egy ízben *IV. Károly* is 1918 októberének tragikus napjaiban. A két világháború között a kormányzó és családja használta a kastélyt és a hozzátartozó infrastruktúrát, ennek következtében Gödöllő olyan történelmi jelentőségű események színhelyévé vált, mint hogy 1922 őszén több politikus felajánlotta Horthy Miklósnak, hogy koronáztassa magát az ország királyává.⁴⁷ 1933 augusztusában Gödöllő szervezte a cserkészek világtalálkozóját, amelyen 54 ország 26.000 cserkésze között részt vett a Szent Jobbot öt évvel később fogadó *Pohl Sándor* is,⁴⁸ sőt, könyvet is írt a világtalálkozóról. Az udvar gyakori jelenléte tette szükségessé a királyi váró megépítését,⁴⁹ amelynek központi szerep jutott az 1938-as és 1939-es ünnepségekben is. Gödöllő történetének ebből a néhány pillanatképéből is nyilvánvaló, hogy az itteni világi és egyházi hatóságok sokkal nagyobb tapasztalattal rendelkeztek a tömegrendezvények lebonyolításában, valamint a rendkívüli külsőségek előteremtésében, mint a legtöbb hasonló méretű településen. Az erőteljes katolikus egyházi jelenlét további szempont lehetett Gödöllő kétszeri útba ejtésében: a premontrei rend szerepvállalása, valamint a közeli Máriabesnyőhöz kapcsolódó vallási hagyományok egyaránt ösztönző tényezőként hatottak. Ezt az is bizonyítja, hogy ezt a háttérrel a korabeli tudósítások is kihangsúlyozták. Az is feltételezhető, hogy az 1938 júliusi rövid szertartással mindenki meg lehetett elégedve, ezért is szervezhették meg az alkalom kínálkoztával néhány hónappal később az újabb gödöllői megállót.

Gödöllő szerepét tehát legalább két irányból kell megítélnünk. Egyrészt tisztában kell lennünk azzal, hogy a teljes körűnek egy igen rövid, szinte futó momentumáról beszélünk, amikor a Szent Jobb Gödöllőn töltött perceit elemezzük. A két látogatás együttes időtartama sem érte el a fél órát. Gödöllő szerepvállalása tehát nem mérhető a nagy városokéhoz, különösen nem a történelmi, földrajzi centrumok részesedéséhez a Szent Jobb országjárásából. A másik oldalról nézve viszont világossá válik az is, hogy a gödöllői villámlátogatás több ezer embert mozgató meg így is, Gödöllő pedig viszonylagosan csekély méretei és lehetőségei ellenére is az 1930-as évekre már országosan is számon tartott politikai és kulturális központtá fejlődött. A Szent Jobb látogatásai csak erősítették ezt a tendenciát, az ottani sikeres fogadtatás pedig hozzájárult Gödöllő jó hírnevének öregbítéséhez.

---

⁴⁷ mult-kor.hu/20130804_horthy_miklos_ingadozo_tronkerdesei

⁴⁸ *Gödöllői Hírek* 1933. augusztus 8. és 15; Beszámoló a IV. világtalálkozóról.

⁴⁹ *Az Est* 1913. január 28.

Mindent összevéve: Gödöllő egy messzire tekintő vállalkozás, egy nagy utazás csekély, de mégis igen jelentős állomása volt. Nem csupán azért, mert erősen meg kellett válogatni az időkeret szűkössége miatt, hogy hol tart megállókat az aranyvonat, hanem azért is, mert több ezer ember számára ez a helyszín tette lehetővé a Szent Jobbal való közvetlen találkozást, a budai várban elzárt ereklje testközelből történő meg szemlélését. A vasútállomáson nagy várakozásokkal összegyűlők számára pedig lényegtelen volt az a kérdés, hogy egyébként a gödöllői ünnepségnek mekkora volt a jelentősége az országjárás tágabb kontextusában. Arról pedig, hogy ez mit jelenthetett az akkor Gödöllőn élőknek, értelemszerűen retorikai fordulatoktól hemzsegő mondatokkal, de a Gödöllői Hírek egykori tudósítása szól: „Az a felséges gondolat, mely elindította az Aranyvonatot, az egész magyar nemzet szívének vágyát vitte teljesezésbe. Meglátogatja a Szent király országának gyermekeit, hogy meglássa áhítatos lelkű, hazáját szerető, az ő nagy elgondolásaihoz ragaszkodó, azokért dolgozó magyar népét. Most amikor az Alföld északi fele róhatta le a hála és szeretet adóját áldásos jobbja előtt, július 5-én, kedden este 8 órakor⁵⁰ Gödöllőn is fogadta az ő kedves magyarjainak hódolatát.”⁵¹ „A közönség csak lassan oszlott szét; mindenki arcán az illetődöttség komolysága ült, mindenki szeméből egy sóvárgó vágy sugárzott, hogy hozza el a Szent Jobb végre a boldogabb magyar jövőndöt.”⁵²

Összegzés

Az 1938-as Szent István emlékév, és azon belül különösen az aranyvonat országjárása a Szent Jobbal, kiegészülve az 1938 májusi budapesti eucharisztikus világkongresszussal az egész akkori magyar társadalmat megmozgató eseménysorozatnak bizonyultak. Ennek a mozgalmas korszaknak eddig többnyire csak a főbb momentumai számítottak jobban kutatott területnek, a részletkérdésekben, az országos célkitűzések és koncepciók helyi szintű megvalósulásában még számos a fehér folt. Jelen kutatással a közvetlen célom az volt, hogy az elérhető források segítségével rekonstruáljam a gödöllői Szent Jobb fogadására szervezett ünnepségeket, megkísérelve feltárni azok sajátosságait, illetve elhelyezni a két rövid látogatást a helyi közösség szűkebb, valamint az országjárás tágabb perspektívájában. Mind ez nem egyszerű feladat, hiszen egy ilyen kisebb település mindössze 10-15 perces ünnepségről alig maradt fenn elérhető dokumentum, ha azonban a

---

⁵⁰ Meg kell jegyezni, hogy valójában a *Gödöllői Hírek* tudósítása szerint is 19 óra 35 perckor érkezett meg az aranyvonat a gödöllői vasútállomásra.

⁵¹ *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

⁵² *Gödöllői Hírek* 1938. július 10.

kevés forrást összevetjük a más helyszínekről ismert anyagokkal, kialakulhat bennünk a gödöllői események reális forgatókönyve. Mindezzel azonban közvetetten egy nagyobb távlatokra vonatkozó folyamatnak is részese kívántam lenni: arra hívja fel a figyelmet ez a rövid tanulmány, hogy szükség lenne országszerte alaposabban körbejárni az 1938-as ünnepi esztendő megemlékezéseit, szertartásait, az érintett közösséget minden szempontból megszólító aspektusait. Ezek a pillanatok egyedi, ebben a formában soha meg nem ismételtető epizódjai a magyar történelemnek, amelyekben összefonódtak a nemzeti, és a keresztény hagyományok a revizionista retorikával és egy az adott politikai helyzetben biztatónak látszó jövőképpel. Ennek a fellángolás szerű bizakodásnak rövidesen tragikus véget vetett a történelem, abból azonban a ma embere is erőt meríthet. Talán csak a későbbi események erősítik fel a XXI. század emberében azt a narratívát, hogy az 1938-as, impozáns emlékév valójában védekezés volt. Kiállítás az egyre gyorsabban erősödő és Közép-Európában mindent elnyeléssel fenyegető náci, valamint kommunista ideológiákkal szemben. A díszes szegedi ünnepségen *P. Kerkai Jenő* jezsuita atya például így fogalmazott: „Fenséges dolog, hogy Szent István király eljön közénk. Hatvan falu képviselői és Szeged munkásságának ezrei megilletődött lélekkel várják őt. Nem pusztaságba, de termékeny talajra érkezik. Vallomást teszünk előtte, hogy mi szívünk gyökeréig, a lelkünk legmélyéig magyarok és keresztények vagyunk. A szocializmus a bolsevizmus végnapjait éli, az anarchia pedig már meghalt, mielőtt megszületett volna. Igen, mert Isten nélkül akartak boldogulni. Egyedül a mi utunk a helyes út és bátran állhatunk a Szent Jobb elé, mert megtettük és megtesszük a jövőben is kötelességünket.”⁵³

Gödöllő a Szent István emlékév és az országjárás nagyívű céljaihoz képest alig érzékelhető kis pont volt csupán, de láttuk, hogy országos szintéren is nevesnek számító személyiségek, illetve több ezer az utókor számára már névtelen, de napi gondjai között helytálló ember jelent meg Gödöllő vasútállomásán a Szent Jobb előtti hódolat bemutatására. Nem feltételezhetjük, hogy ez a néhány perc alapjaiban megváltoztatott volna bárkit is, viszont néhány percre összegyűlt a vasútállomáson a község szinte teljes lakossága. Az akkori sajátos körülmények között erre volt társadalmi igény, ez hívta életre a Szent István emlékév és az országjárás színpompás, áhítatos és érzelmileg túlfűtött forgatagát. A közelmúltban is történtek kísérletek az aranyvonat, illetve az országjárás gondolatának valamiféle feltámasztására, azonban ezek korántsem váltottak ki akkora társadalmi visszacsatolást, mint azt nyolc évtizeddel korábban megfigyelhettük. A Szent Jobb látogatása tehát valójában nem

---

⁵³ *Szegedi Új Nemzedék* 1938. jún. 28, 4.

azért volt ünnep, mert egy sokévszázados ereklye eltöltött néhány percet a vasútállomáson, hanem azért, mert azt a szellemiséget, amit az megjelenített, valamilyen formában mindenki a magáénak érezte. Ez pedig lehetővé tette az egyébként politikailag, vallásilag, társadalmilag nagyon is megosztott lakosság néhány percre történő egységbe kovácsolódását, ami pedig kifejezte azt az erőt, amit az akkori magyar társadalom az őt többirányból fenyegető veszélyekkel szembe tudott állítani. Ma már tudjuk, hogy ez az erő nem bizonyult elegendőnek.

Bízom abban, hogy a későbbiekben újabb dokumentumok, fényképek kerülhetnek elő, melyek segítségével ennél is pontosabb és részletesebb kép vázolható majd fel a Szent Jobb Gödöllőn töltött perceiről. Jelen tanulmányomban az első lépéseket tudtam megtenni Gödöllő történetének két nagyon rövid, de mégis hangsúlyos fejezetének alaposabb megismeréséhez.